

УДК 929:341.71(477)«1918/1923»

Дацків І.Б.

РОЛЬ ПОСТАТІ ВАСИЛЯ ПАНЕЙКА В РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (1918-1923 рр.)

У статті висвітлено основні напрями та результати дипломатичної діяльності першого міністра закордонних справ Західноукраїнської Народної Республіки Василя Панейка. З'ясовано роль В. Панейка у партійно-політичному житті, та реалізації ідеї соборності українських земель. Всебічно проаналізовано його державотворчу та дипломатичну діяльність у роки національно-визвольних змагань українського народу. Зазначено, що серед галицького політикуму В. Панейко виокремлювався теоретичною та політичною підготовкою, далекоглядністю та переконливою позицією. Наголошено, що за перший місяць роботи у зовнішньополітичному відомстві він вирішив дві важливі справи: організацію Державного секретаріату закордонних справ та закордонних представництв та реалізував ідею злуки Західноукраїнської Народної Республіки з Українською Народною Республікою.

Ключові слова: дипломатія ЗУНР, Паризька мирна конференція, Антанта, дипломатична місія, переговори.

За роки утвердження української державності наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. розширено тематику досліджень, зокрема історична біографістика стала важливим напрямком української історичної науки. У переважній більшості наукових праць такого характеру розкрито творчу спадщину науковців, політиків, громадських діячів, які своєю діяльністю сприяли утвердженню національної ідеї.

Громадсько-політична та дипломатична діяльність Василя Панейка – відомого українського діяча кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. – цікава для науковців і громадських кіл тим, що вона яскраво віддзеркалює переплетіння соціальних і національних аспектів українського руху в зазначений період. Вона припала саме на період політизації українського національного руху у Східній Галичині, Першої світової війни та Української революції.

Як громадсько-політичний діяч В. Панейко впливав на процес формування світоглядних орієнтацій українців Східної Галичини, захищав національні і соціально-економічні права українців, обстоював ідеї державності і соборності України. У своїй діяльності він зосереджувався на розв'язанні важливих суспільних проблем: формуванні національної самосвідомості, захисті національних інтересів, створенні інституцій громадянського суспільства, які й нині залишаються надзвичайно актуальними.

Виходячи з наукового, теоретичного та практичного значення проблеми, враховуючи недостатній рівень її наукової розробки, спираючись на історіографічний доробок попередників, а також на виявлені джерельні матеріали, автор поставив за мету провести всебічне дослідження громадсько-

політичної та дипломатичної діяльності В. Панейка, визначити його місце і роль в контексті українського національно-державного розвитку.

Праць, присвячених безпосередньо В. Панейкові та його діяльності, вкрай мало. Визначено, що проблема наукового дослідження громадсько-політичної та дипломатичної діяльності В. Панейка практично не вивчена сучасною українською історичною наукою. Відсутність глибоких досліджень можна пояснити замовчуванням особи В. Панейка в радянські часи, обмеженням доступу до архівних джерел.

Важливими для висвітлення діяльності галицького політика В. Панейка є праці написані його сучасниками. Це, передусім, праці К. Левицького [1], М. Лозинського [2; 3], М. Стахіва [4; 5], Л. Цегельського [6] та ін.

Радянська історична наука, зважаючи на ідеологічні перепони, практично не залишила відомостей про діяльність В. Панейка. У роки радянської влади історична наука і публіцистика розглядали його особу переважно в контексті діяльності ЗУНР, вважаючи західноукраїнську державність «плодом політичних комбінацій української контрреволюційної буржуазії», одним із керівників якої був «український буржуазний націоналіст» В. Панейко.

Після здобуття Україною державної незалежності інтерес істориків до процесів національного відродження кінця ХІХ – початку ХХ ст. й, відповідно, до діяльності українських політичних лідерів того часу, природно посилювався. Із сучасної української історіографії окремі аспекти життя і діяльності В. Панейка знаходимо у наукових працях С. Богданця [7] В. Головченка [8] І. Гриника [9], І. Дацківа [10; 11], М. Литвина, К. Науменка [12], О. Павлюка [13; 14].

Народився Панейко Василь Лукич у 1883 р. у Золочівському повіті Королівства Галичини і Володимирії Австро-Угорщини (нині Львівська область) у заможній селянській родині. Після закінчення Золочівської гімназії вступив на правничий факультет Львівського університету. В. Панейко, ще під час навчання в гімназії брав активну участь в українському національно-визвольному русі. Цю патріотичну діяльність він продовжує під час навчання в університеті [15, с. 241]. Відтак, виступаючи енергійним діячем суспільно-політичного життя краю, належав до товариства «Академічна громада», що відіграло значну роль у житті тогочасного українського студентства.

Уперше публічно заявив про себе промовою на Шевченківському святі 30 березня 1905 р. у Львові. В. Панейко, наголошував, що відзначення пам'ятних дат відомих поетів, громадсько-політичних діячів тільки тоді принесе користь, «коли ті концерти, вечорниці, артистичні продукції справді дадуть нам нагоду відірватися від сует щоденного життя з його конвенціональними брехнями, з його неминучими – а проте так соромними – опортуністичними уступками, – та коли вони відізвуться в нашій душі острим докором, пекучим сльозам, справдешнім жалем за кожду змарновану днину, за кожду хвилю зневір'я до суспільних справ, за кождий момент байдужности до

стон і в мільйонів закованих людей, до їх боротьби за визволене, до великої мети, яка їм присвічує...» [16, с. 2]. У своєму зверненні до молоді він, як голова «Академічної громади», зазначав: «Хто вглядався в наше жите, отже в те, що ми робили, що читали, чим інтересувалися, якими ідеалами захоплювались за останні роки після повороту з університетської сецесії, – той неминучо побачив сей занепад ідейности, знижене полету, слабе заінтересоване громадськими справами, – заінтересоване навіть теоретичне – бо про яку-небудь участь нашу в публічному життю нема що й говорити!» [16, с. 3].

Впродовж 1906-1908 рр. він поступово еволюціонував до прихильника національно-демократичних ідей, вступив до лав Української національно-демократичної партії (УНДП), що була осередком національно-визвольного руху та об'єднувала українську інтелігенцію, духовенство та парламентарів. «Грубо помилявся б той, хто до д-ра В. Панейка підходив би з категоріями «громадського діяча», «державного мужа» чи «провідника», – писала про нього М. Рудницька. – Він не мав провідницьких прикмет і не претендував на них. Засідання, збори, дискусії – все було чуже йому. Однак В. Панейко умів, як мало хто із сучасних його земляків, писати: «кожну статтю, кожну записку випрацьовував основно, різьбив кожне речення, але те, що виходило з-під його пера, – це були високоякісні речі» [17, с. 53]. Співпраця з «Літературно-науковим вісником» і «Ділом» приносила В. Панейку найбільше задоволення. Тематичний спектр його публіцистики був доволі широкий – від науки до огляду останніх політичних подій. Розпочав він свою співпрацю з «Літературно-науковим вісником» статтею «Філософія оптимізму». Назву він запозичив із праці І. Мечникова «Студії над людською природою», яка вийшла у 1903 р. французькою мовою [18, с. 152].

Захоплений філософськими поглядами І. Мечникова, В. Панейко підкреслював: «Наука се провідниця життя! Вона переведе людину від уродження до смерти, вона дасть їй спроможність розвитку всіх сил і здібностей тіла й ума, вона звільнить її від розстрою між її путем і волею, її бажанєм і спроможністю, вона дасть людині спокійну, природну старість, а сварливих і невдоволених старців перемінить на всіми поважаних філософів, яких житевий досвід стане важним чинником у суспільному життю людства» [19, с. 82].

Окрім того, не оминав В. Панейко проблеми виховання молоді. Він загострив увагу громадськості над завданнями школи й суспільства, зокрема «Просвіти», щодо реагування на такого роду дії гімназистів, зауваживши, що «кожда одиниця з-поміж учительства, котра бачить лихо і хоче йому зарадити, знайде вихід той, коли візьметься за працю. Коли ввійде серед молодіж, зацікавиться тими питаннями, котрі цікавлять молодіж, коли над питаннями сили поважно попрацює. Ніколи не запізно. Робота є для кожного в своїй області має тисячу нагод кермувати національно-суспільним вихованнем молодіжи» [20, с. 17-18].

Загалом його публікації мали просвітницький характер, яскраво виказували одну з визначальних рис його пера – політичний погляд на українське питання, його ідеологію, практичні впливи й виходи на людей, здатність скерувати передові думки, сили на майбутній розвиток нації, розбудову держави.

У рубриці «За границею» В. Панейко аналізував останні міжнародні події, зокрема прусський експропріаційний закон, пруссько-польські відносини, англійський аграрний закон, політичні події в Португалії, Угорщині, справи в католицькій церкві. Наприкінці Першої світової війни Є. Петрушевич як голова Української парламентської репрезентації (УПР) направив В. Панейка до Швейцарії з метою встановлення контактів з урядами Антанти. Виник навіть план утворення з українських полонених в Італії військової частини для боротьби на боці Антанти. Проте на такий рішучий крок Є. Петрушевич не наважився [21, с. 225].

У 1918 р. В. Панейко як один із засновників Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) опікується формуванням органів її державного управління. Ключовою подією в державотворчій діяльності В. Панейка стало його призначення 11 листопада 1918 р. на посаду Державного Секретаря закордонних справ ЗУНР. Цю посаду він обійняв, найвірогідніше, за допомоги однопартійця по УНДП Л. Цегельського, з яким у нього були спільні погляди на майбутній зовнішньополітичний курс ЗУНР [22, с. 109]. На його переконання, ключовими мали стати два елементи: об'єднання з Наддніпрянською Україною і встановлення офіційних відносин із країнами Антанти.

Утворення міністерства закордонних справ ЗУНР та розбудови його структур і установ вимагала нагальна потреба запровадження і здійснення активної зовнішньополітичної діяльності новоствореної української держави. Це було пов'язане, перш за все, з геополітичним становищем ЗУНР. Вона опинилася на перехресті інтересів великих амбітних держав, що після світової війни взяли на себе роль архітекторів післявоєнної Європи й радикально перекроювали її карту. Це стосувалося, насамперед, терен колишньої Російської та Австро-Угорської імперій.

Від перших днів розбудови держави президент Є. Петрушевич і В. Панейко musiли вирішувати два головні зовнішньополітичні завдання: по-перше, забезпечити протидію полякам на міжнародній арені й довести світові, передусім державам-переможцям у війні, легітимність і правомірність своїх кроків, спрямованих на утворення Західноукраїнської держави; по-друге, знайти союзників і допомогу в боротьбі проти Польщі [23, с. 387].

Відтак, як керівник зовнішньополітичного відомства ЗУНР В. Панейко намагався залучити до врегулювання конфлікту з Польщею американського президента В. Вільсона, що було безперечно правильним дипломатичним кроком. За Польщею стояла Франція, і Вашингтон не хотів, аби французький союзник став абсолютним гегемоном у Східній Європі. В. Панейко обрав для

реалізації згаданого дипломатичного плану посилення на висунуті американським президентом В. Вільсоном принципи щодо права націй на самовизначення, й це теж мало відіграти сприятливу роль. Також Уряд ЗУНР намагався використати суперечки, що існували між Великою Британією і США, з одного боку, та Францією, з іншого.

Керівник галицької дипломатії розраховував, що США втрутяться в події та вживуть політичних заходів для припинення агресії Польщі. На ім'я В. Вільсона було надіслано дипломатичну ноту, в якій йшлося: «Утворивши державу 9 листопада 1918 р. у Львові, ми визначили границю цієї держави тільки провізорно, вичікуючи Вашого рішення, Пане Президенте, стараючися оминати захоплення навіть найменшого клаптика землі, який не був заселений українцями в переважній більшості, і дотримуючись справедливих принципів Ваших, Пане Президенте, у цих границях, Українська Національна Рада представляє державу і старається не допустити ніякого нелюдського вчинку, а притім не допускається насильного переступлення влади, яку вона має в руках...» [24, с. 171]. Посилаючись на відомі гасла президента щодо самовизначення, уряд ЗУНР рішучо протестував проти відвертої агресії Польщі, яка втягнула молоду галицьку державу у збройний конфлікт, і просив В. Вільсона допомогти припинити польсько-українську війну та стати арбітром у відносинах між ЗУНР і Польщею [24, с. 168-171]. Водночас з нотою В. Панейко вживає заходів щодо залучення лобістських можливостей заокеанської української діаспори, яка відразу почала активні виступи на підтримку ЗУНР.

20 листопада 1918 р. через англійського посла в Берні відповідальний працівник державного секретаріату закордонних справ Є. Левицький надіслав ноту уряду ЗУНР міністру закордонних справ Англії Дж. Бальфуру. У ній повідомлялося, що проти новоутвореної самостійної української держави Польща розгорнула загарбницьку війну й пропонувалося використати вплив Великої Британії, як члена Антанти, для її припинення. Пізніше В. Панейко зустрівся у Берні з англійським дипломатичним представником Севрі й мав з ним тривалі переговори. Посол Англії у Швейцарії Г. Румболд повідомив міністра Дж. Бальфура, що член уряду ЗУНР В. Панейко прагне встановити відносини з представниками союзників. Під час переговорів український дипломат заявив, що його країна сподівається на прихильне ставлення Англії і США до проблеми визнання ЗУНР і припинення польсько-української війни. В. Панейко наголошував, що Франція підтримує агресію Польщі і за будь-яку ціну прагне відновити єдину Росію. Крім того, В. Панейко завіряв, що саме Східна Галичина стане ядром розбудови стабільної української держави, і що ЗУНР погодиться на союз із Наддніпрянською Україною лише за умови її повної незалежності від Росії. У зверненнях як до В. Вільсона, так і до Дж. Бальфура уряд ЗУНР наголошував, що його країна може стати надійним форпостом західної цивілізації проти небезпеки з боку більшовизму, який має

тенденцію розповсюджуватися на захід. Проте, як відомо, Антанта і США вважали більш надійним і реальним бар'єром Польщу та Румунію [13, с. 116-117].

Спроби галицьких політиків і дипломатів привернути увагу до проблем їх країни не знаходили позитивної реакції з боку головних країн Антанти, але зростаючі масштаби польсько-української війни, які не лише відволікали польські війська від протистояння з більшовицькою Росією, але й суттєво їх послаблювали, змусили Захід внести проблему Східної Галичини в порядок денний на Паризькій мирній конференції й запросити її дипломатичну делегацію на чолі з В. Панейком.

Крім того, ці чинники змусили країни Антанти надіслати в Східну Галичину військово-дипломатичні місії для детального ознайомлення із ситуацією на місці. Вже у середині листопада 1918 р. до Львова, де точилися вуличні бої, прибув з Ясс член французької місії в Румунії поручник Віллем і взяв участь у переговорах про перемир'я в протистоянні між українськими і польськими військами в галицькій столиці. У грудні до Тернополя прибула англійська військово-дипломатична місія на чолі з капітаном Джонсоном для вивчення ситуації у краї. Разом з прибулим з Данії військовим аташе полковником Г. Вейдом, англійці відвідали Львів і Варшаву, де мали переговори з Ю. Пілсудським та І. Падеревським, а також з митрополитом УГКЦ А. Шептицьким, польськими фронтовими генералами Т. Розвадовським і С. Лесневським та українськими старшинами, зокрема, з командиром підльвівської бойової групи «Наварія» Галицької армії полковником І. Омеляновичем-Павленко (братом командарма) [23, с. 391-392].

Хоча в цілому Антанта не визнавала ЗУНР й надавала перевагу в контактах Польщі, все ж постійні дипломатичні ноти і звернення уряду ЗУНР примушували, в першу чергу Англію і США, йти на контакти, зокрема, надсилати в Галичину військово-дипломатичні місії. Варто зауважити, що Англію привертало до регіону прагматичний інтерес – Бориславський нафтовий басейн, котрий давав 5 млн. тонн нафтопродуктів у рік та мав англійські капіталовкладення [23, с. 391-392].

Зазначимо, що не менш важливим, а на якийсь час успішнішим, напрямом діяльності В. Панейка та уряду ЗУНР загалом було входження до її складу території Закарпатської України, що викликало різку протидію Угорщини. Угорська сторона вимагала від західноукраїнських дипломатів відмови від Закарпаття, але ті не відходили від своєї принципової позиції та наголошували, що це питання має бути вирішене плебісцитом під нейтральним наглядом і затверджене Паризькою мирною конференцією.

Підтримка закарпатських українців із боку ЗУНР й особисто голови західноукраїнської дипломатії зробила можливим у подальшому виникнення наприкінці січня 1919 р. на території Закарпаття Гуцульської Республіки.

21 січня 1919 р. у Хусті 420 делегатів Всекарпатського конгресу прийняли ухвалу про приєднання до Великої України [25, с. 389].

На початку 1919 р. український політикум починав розуміти, що здобути державну незалежність за допомогою власних сил, навіть за умови максимальної мобілізації людських, матеріальних, фінансових ресурсів – завдання майже недосяжне. У цих важких суспільно-політичних умовах великі надії уряди УНР і ЗУНР покладали на міжнародну спільноту, зокрема справедливе рішення Паризької мирної конференції.

Міжнародна конференція розпочала роботу в Парижі 18 січня 1919 р. за участі 27 держав. Найважливіші питання вирішувалися на засіданнях так званої «Ради десяти», до якої входило по два представники від кожної з п'яти великих держав-переможниць – Англії, Франції, США, Італії та Японії. Згодом засідання «Ради десяти» змінилися засіданнями значно вужчого органу – «Ради чотирьох» (Англія, Франція, США та Італія). Де-факто всі спірні питання вирішували прем'єр-міністр Франції Ж. Клемансо, прем'єр-міністр Великої Британії Д. Ллойд-Джордж та президент США В. Вільсон.

Варто зазначити, що в той час, коли відбувалася мирна конференція в Парижі, у Києві 22 січня 1919 р. на Софіївському майдані урочисто проголосили Акт злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки. Унаслідок об'єднання західноукраїнська держава отримала назву Західна Область Української Народної Республіки (ЗО УНР), а її президент Є. Петрушевич увійшов до складу Директорії УНР. Хоча повної уніфікації не відбулося (ЗУНР зберігала власну адміністрацію, законодавчу й виконавчу владу, збройні сили, повну самостійність у веденні внутрішньої політики), обидві республіки почали виступати спільним фронтом на міжнародній арені [26, с. 397].

Подвійність дипломатичних представництв допускалася лише у тих випадках, коли «сього вимагають спеціальні інтереси сеї чи іншої частини», зокрема у Відні, де представники ЗО УНР брали участь у роботі Ліквідаційної комісії з розподілу активів і майна колишньої Австро-Угорщини. Для забезпечення інтересів ЗО УНР у кожній комісії гарантувалося місце галичанину. Державний секретар закордонних справ ЗО УНР В. Панейко став «товаришем» голови наддніпрянського зовнішньополітичного відомства і був призначений заступником голови надзвичайної дипломатичної місії УНР на Паризьку конференцію. 30 березня 1919 р. у Станиславові на спільному засіданні Державного секретаріату ЗО УНР, а також членів Директорії і Ради народних міністрів УНР, було ухвалено інструкцію, пункт IV якої підкреслював, що «українська дипломатична місія для участі в Міровій конференції є спільною для обох частин України ... та заступає на конференції цілісність української справи» [21, с. 225].

Оскільки українська делегація прибула на Паризьку конференцію без формального запрошення, відтак не була визнана повноправним учасником, її

члени розгорнули активну пропагандистську діяльність – видавали літературу, де розповсюджувалась інформація про Україну, її народ, прагнення до самовизначення, збройну боротьбу з агресивними більшовицькою Росією і Польщею. Очолив делегацію Г. Сидоренко, а його заступником став державний секретар закордонних справ ЗУНР В. Панейко. До її складу також увійшли О. Шульгин, А. Марголін, М. Туган-Барановський, С. Томашівський та інші [27, с. 47-48].

Вони налагодили дружні відносини з делегаціями Азербайджану, Білорусії, Грузії, Естонії, Латвії та інших держав, які постали на руїнах Російської імперії і боролися за незалежність, і які не були визнані й запрошені на конференцію. Наддніпрянцям, а особливо галичанам, вдалося схилити на свій бік деяких впливових дипломатів. Полковник Гавз – приятель і радник В. Вільсона, не без впливу українців, за висновком І. Борщака, «до української спеціально до галицької справи ставився зі симпатією, бо вважав, що домагання українців справедливі. Йому головне треба завдячити, що Вільсон слідкував за галицькою справою. Прихильно до українських прагнень щодо незалежності ставився впливовий голова американської експертної комісії І. Бавман. Під час конференції дещо мінялися точки зору Ллойд Джорджа, який, не мав, як це думають, ані симпатій, ані антипатій до України, а йшов виключно за традиційною англійською політикою. Ллойд Джордж з усіх делегатів найбільш ставився вороже до того, щоб віддати Східну Галичину Польщі» [28, с. 111-112], що в принципі відповідало прагненням галичан.

Проте навесні 1919 р. військово-дипломатична місія ЗУНР знову опинилася у центрі уваги Паризької мирної конференції, оскільки Найвища Рада зробила нову спробу припинити польсько-українську війну й зосередити головні зусилля Польщі на боротьбу з більшовицькою Росією. Переконавшись, що Франція та місії під проводом її представників розглядають східногалицьку проблему через призму Варшави та польської делегації Р. Дмовського, галицькі дипломати під проводом В. Панейка спільно з місією УНР зосередили зусилля на представниках США і Англії. Завдяки зв'язкам з їх членами, встановленими українцями заокеанської діаспори, вони були поінформовані про принципові розходження між ними і Францією, зокрема в питанні польсько-української війни й, особливо, застосувань армії Ю. Галлера на Галицькому фронті. Це також викликало численні ноти, звернення, заяви делегації ЗУНР до Паризької конференції [29, с. 453]. У листі до В. Вільсона від 13 березня 1919 р. В. Панейко повідомляв про зрив польсько-українських переговорів у Львові й упередженість Ю. Бартелемі до українців, на якого і поклав усю відповідальність за негативний результат цих переговорів. Держсекретар ЗО УНР підкреслив, що українці Галичини погодяться на лінію перемир'я, якщо вона відповідатиме Вільсоновим принципам, тобто польсько-українському етнічному кордону. В. Панейко отримав відповідь, де

говорилося, що президент В. Вільсон уважно вивчить усе викладене в телеграмі і в Галичину буде надіслано спеціальну міжсоюзну місію.

Однак із перших днів роботи спільної української делегації помітним стало дистанціювання на міжнародній арені галицької справи від загальноукраїнської. Ініціаторами цього у травні 1919 р. стали В. Панейко і С. Томашівський. Заснувавши окреме бюро без відома голови української делегації Г. Сидоренка, вони фактично діяли самостійно. Коли ж їхня закулісна діяльність стала відомою решті членів української делегації і стала предметом обговорення на внутрішньому засіданні делегації, В. Панейко прямо заявив, що в галицькому питанні він «має право виступати сам і без делегації». Причина зміни курсу галицькими представниками полягала, передусім, у тому, що в Парижі стала очевидною безнадійність позитивного розв'язання українського питання (українська делегація прибула на конференцію без формального запрошення, не була визнана і могла розраховувати лише на неофіційні відносини з іншими делегаціями) [21, с. 226].

25 червня 1919 р. Найвища Рада Антанти прийняла ухвалу щодо уповноваження Польщі продовжувати наступ на українській території до річки Збруч – колишнього кордону між Австро-Угорською та Російською імперіями, що означало повну ліквідацію державного існування ЗУНР-ЗО УНР.

Найвища Рада передала проблему на розгляд підкомісії Ж. Камбона й доручила опрацювати статут для Східної Галичини. На жаль, серед галицької делегації стався розкол – М. Лозинський і Д. Вітовський вважали, що варто продовжувати відстоювати інтереси ЗУНР, проте В. Панейко та С. Томашівський були проти роботи в комісії Ж. Камбона й без узгодження з усіма членами делегації В. Панейко надіслав негативну відповідь, що галичани відмовляються брати участь у роботі підкомісії [7, с. 133].

Офіційні та неофіційні контакти між українськими й американськими делегатами не дали очікуваного результату. Коли 30 червня 1919 р. В. Панейка та А. Марголіна вперше і востаннє запросили на засідання американської делегації, державний секретар США Р. Лансінг був відвертим: «США не визнають незалежності України навіть тимчасово, аж поки українська делегація не досягне відповідної угоди з адміралом Колчаком» [21, с. 226-227].

Пересвідчившись у небажанні Заходу розв'язати українське питання, В. Панейко вирішив шукати вихід у порозумінні та федерації з некомуністичною Росією. Найґрунтовніше він сформулював свої погляди згодом у праці «З'єдинені держави Східної Європи. Галичина й Україна супроти Польщі і Росії» [30].

Незважаючи на невдачу, варто зазначити, що галицька делегація на чолі з В. Панейком, перебуваючи у вкрай несприятливих умовах, репрезентуючи невизнану державу, робила все можливе щоб донести Антанті своє міжнародне право на створення власної держави. Позитивним наслідком діяльності

В. Панейка та галицьких дипломатів було також винесення проблеми ЗУНР на найвищий міжнародний форум.

Зауважимо, що ще одним напрямом дипломатії В. Панейка, був зв'язок із денікінськими дипломатичними представниками у Франції. 16 грудня 1919 р. В. Панейко, С. Томашівський, О. Кульчицький, Є. Петрушевич заснували офіційно окрему делегацію ЗО ЗУНР на Паризькій мирній конференції. В. Панейко взяв участь разом із представниками П. Скоропадського у заснуванні Українського національного комітету (УНК) в Парижі, що проголошував своєю метою «воскресіння України в етнографічних границях, з'єдненої в федеративній формі з могутньою Росією». Він налагодив також контакти з паризькими представниками Російської політичної наради С. Сазоновим і В. Маклаковим і за їхнім посередництвом намагався здобути прихильність США. Проте наприкінці травня 1920 р. В. Панейка було усунуто з посади голови галицької делегації в Парижі, а незабаром уряд ЗУНР офіційно відмежувався від будь-якої причетності до утворення і діяльності проросійського Українського національного комітету [31, арк. 7-8; 21, с. 229].

З кінця 1920 р. В. Панейко відходить від практичної політичної діяльності та починає працювати журналістом у кількох українських виданнях, що виходили у Франції. Як редактор «Діла» та впливового двотижневого журналу «Політика» у 1925 р. він деякий час перебував у Львові. Наприкінці 30-х рр. стан здоров'я В. Панейка значно погіршився і він майже повністю відійшов від політичної діяльності. З 1945 р. він перебував в еміграції в США, звідки в 1955 р. переїхав до Венесуели, де проживала досить численна українська діаспора. 29 травня 1956 р. колишній Державний Секретар закордонних справ ЗУНР В. Панейко помер у м. Каракас (Венесуела).

Загалом, в особі В. Панейка успішно поєднувався хист юриста, публіциста й дипломата. Політичну діяльність В. Панейко розпочав ще студентом Львівського університету. Під впливом низки суспільно-політичних факторів він відійшов від соціалістичних ідей і став активним прихильником національно-демократичної течії. Співпраця з «Літературно-науковим вісником» і «Ділом» приносила В. Панейку найбільше задоволення. Він став активним учасником національно-визвольних змагань галицьких українців у 1918-1923 рр. Відомий громадсько-політичний діяч виступив поборником ідеї злуки УНР і ЗУНР, що було реалізовано 22 січня 1919 р. В. Панейко репрезентуючи невизнану ЗУНР на найвищому міжнародному форумі, робив усе можливе, щоб донести до країн Західної Європи й США міжнародне право українців на створення власної держави, але зовнішні обставини виявилися непереборно сильнішими, ніж державна воля українського дипломата. Отже, як перший Державний Секретар закордонних справ ЗУНР В. Панейко стояв біля витоків дипломатії ЗУНР-ЗО УНР, яка є невід'ємним складником дипломатичної історії України.

Список використаних джерел та літератури

1. Левицький К. Дипломатична діяльність ЗУНР (1918-1923) // Літопис Червоної Калини. – 1938. – Ч. 11. – С. 3-4.
2. Лозинський М. Галичина на Міровій конференції в Парижі. – Камінець: Вид-ня «Стрільця» органу Галицької армії, 1919. – 32 с.
3. Лозинський М. Галичина в роках 1918-1920 // Українська революція. Розвідки і матеріали. Книга 5. – Відень: Червона Калина, 1922. – 228 с.
4. Стахів М. Західна Україна. Нарис історії державного будівництва і збройної і дипломатичної оборони в 1918-1923. В 6 т., 7 кн. Т. 4. – Скрантон: Укр. роб. союз, 1960. – 122 с.
5. Стахів М. Західня Україна на тлі історії Європи в (1918-1919 рр.). Т. 1. – Філадельфія, 1969. – 213 с.
6. Цегельський Л. Від легенд до правди: спомини про події в Україні зв'язані з першим листопада 1918 р. – Львів: Свічадо, 2003. – 336 с.
7. Богданець С. Дипломатична діяльність Василя Панейка: між Соборністю українських земель і «Галицьким сепаратизмом» // Наукові записки. Серія «Історичні науки». – 2012. – Вип. 19. – С. 126-138.
8. Головченко В. Дебют новітньої української дипломатії на Паризькій мирній конференції 1919 року // Київська старовина. – 2003. – № 6. – С. 3-27.
9. Гриник І. Дипломатична діяльність Василя Панейка на Паризькій мирній конференції // Архіви України. – 2013. – № 4. – С. 111-120.
10. Дацків І. Дипломатія ЗУНР на Паризькій мирній конференції 1919 р. // Український історичний журнал. – 2008. – № 5. – С. 121-137.
11. Дацків І. Західноукраїнська Народна Республіка в системі міжнародних відносин (1918-1923 рр.) // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 16. – Ч. 1. – С. 126-131.
12. Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – Львів: Олір, 1995. – 362 с.
13. Павлюк О. Зовнішня політика ЗУНР // Київська старовина. – 1997. – № 3/4. – С. 114-138.
14. Павлюк О. Дипломатія незалежних українських урядів (1917-1920) // Нариси з історії дипломатії України. – К.: Альтернативи, 2001. – С. 314-397.
15. Головченко В.І. Панейко Василь Лукич // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004. – Т. 2. – 812 с.
16. Російські націоналісти та українство // Діло. – 1905. – 4 квітня. – С. 2-3.
17. Рудницька М. Статті. Листи. Документи / Упоряд. М. Дядюк. – Львів, 1998. – 844 с.
18. Гриник І. Громадсько-публіцистична діяльність Василя Панейка (1905-1914 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – 2011. – Вип. 19. – С. 150-156.
19. Панейко В. Філософія оптимізму // Літературно-науковий вісник. – 1904. – Т. 27. – Ч. 2. – С. 79-91.
20. Панейко В. Національне вихованє. – Львів, 1911. – С. 5-23.
21. Соляр І. Панейко Василь // Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923. Уряди. Постаті / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2009. – 350 с.
22. Дацків І.Б., Полич М.І. Лонгин Цегельський в історії української дипломатії (до 140-річчя від дня народження) // Український історичний журнал. – 2015. – № 3. – С. 108-121.
23. Дацків І.Б. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917-1923 рр. – Тернопіль: Астон, 2009. – 520 с.
24. Стахів М. Західна Україна. Нарис історії державного будівництва і збройної і дипломатичної оборони в 1918-1923. Т. 3. – Скрантон: Укр. роб. союз, 1960. – 212 с.
25. Табачник Д.В. Українська дипломатія: нариси історії (1917-1990 рр.). – К.: Либідь, 2006. – 768 с.

26. Гриник І. Дипломатична діяльність Василя Панейка на Паризькій мирній конференції // Галичина. – 2013. – Ч. 22-23. – С. 396-402.
27. Шелухин С. Як будовано Українську соборність. В. Панейко на роботі в українській делегації на Мирову конференцію в Парижі 1919 р. // Наша культура. – 1936. – № 1. – С. 47-54.
28. Борщак І. Як була зорганізована Мирова Конференція 1919 р. // Історичний календар-альманах «Червоної Калини» на 1939 рік / Україна на дипломатичному фронті. Альманах «Червоної Калини». Річник XVIII. – Львів: Накладом видавничої кооперативи «Червоної Калини», 1938. – С. 102-114.
29. Дацків І.Б. Українська дипломатія (1917-1923 рр.) у контексті світової історії. – Тернопіль: КРОК, 2013. – 621 с.
30. Панейко В. З'єдинені держави Східної Європи: Галичина й Україна супроти Польщі й Росії. – Відень, 1922. – 82 с.
31. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). – Ф. 4440. Представництво Західно-Української Народної Республіки в м. Празі (Чехо-Словаччина). – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 7-8.

Дацків І.Б. Роль личности Василя Панейка в развитии международных отношений Западноукраинской Народной Республики (1918-1923 гг.).

В статье рассматриваются основные направления и результаты дипломатической деятельности первого министра иностранных дел Западноукраинской Народной Республики Василя Панейка. Выяснена роль В. Панейка в партийно-политической жизни, и реализации идеи соборности украинских земель. Всесторонне проанализированы его государственная и дипломатическая деятельность в годы национально-освободительной борьбы украинского народа. Отмечено, что среди галицкого политикума В. Панейко выделялся теоретической и политической подготовкой, дальновидностью и убедительной позицией. Акцентировано внимание на том, что за первый месяц работы во внешнеполитическом ведомстве он решил два важных дела: организацию Государственного секретариата иностранных дел и зарубежных представительств и реализовал идею объединения Западноукраинской Народной Республики с Украинской Народной Республикой.

Ключевые слова: дипломатия ЗУНР, Парижская мирная конференция, Антанта, дипломатическая миссия, переговоры.

Datskiv I. The Role of Vasyl Paneiko's Personality in the Development of International Relations of the West Ukrainian People's Republic (1918-1923).

This article covers the main directions and results of the diplomatic activity of the first foreign minister of the West Ukrainian People's Republic Vasyl Paneiko. The role of V. Paneiko in the party-political life, and the implementation of the idea of the unity of the Ukrainian lands was clarified. His nation-wide and diplomatic activities during the national liberation struggles of the Ukrainian people were thoroughly analyzed. It is noted that V. Paneiko among the Galician politicians was distinguished by theoretical and political preparation, far-sightedness and convincing position. It is noted that during the first month of his work in the foreign affairs department, he resolved two important issues: the organization of the State Secretariat of Foreign Affairs and foreign missions, and realized the idea of uniting the West Ukrainian People's Republic with the Ukrainian People's Republic.

Keywords: diplomacy of West Ukrainian People's Republic, the Paris Peace Conference, the Triple Entente, diplomatic mission, negotiations.